

EKO-VÝZVY SOCIÁLNEJ PRÁCE OČAMI ŠTUDENTOV A ŠTUDENTIEK SOCIÁLNEJ PRÁCE

ECO challenges of social work from the perspective of the social work students

Kvetoslava REPKOVÁ

ABSTRAKT

Cieľom príspevku je podporiť scitlivovanie k holistickému poňatiu „prostredia“ v rámci unikátneho konceptu človeka-v-prostredí uplatňovaného v sociálnej práci orientovanej na podporu udržateľného rozvoja. Autorka sprostredkováva koncept a výsledky sondy realizovanej medzi študentmi a študentkami sociálnej práce zameranej na zisťovanie ich pred-porozumenia holistickému poňatiu prostredia v sociálnej práci. Širším spoločenským kontextom sú aktuálne eko-výzvy, ktorým čelí prešovský región, s implikáciami pre sociálnu prácu.

Kľúčové slová: Udržateľnosť. Environmentálna spravodlivosť. EKO-model. Sociálna práca. Sonda.

ABSTRACT

The aim of this paper is to contribute to sensitising for a holistic conception of the „environment“ within the unique person-in-environment concept applied in social work that promotes sustainable development. The author shares the concept and results of a probe conducted among social work students aimed at exploring their pre-understanding of the holistic conception of the environment in social work. The broader social context is the current eco-challenges faced by the Prešov region, with implications for social work.

Key words: Sustainability. Environmental justice. ECO-model. Social work. Probe.

ÚVOD

Naše dlhodobé skúsenosti s mapovaním budúcich profesionálnych aspirácií študentov a študentiek sociálnej práce poukazujú na to, že v priebehu štúdia ich tradične spájajú s činnosťou „tradičných“ sociálnych subjektov riešiacich „tradičné“ témy sociálnej práce. Ide predovšetkým o sociálnu prácu vykonávanú na úradoch práce sociálnych vecí a rodiny (osobitne v agende sociálno-právnej ochrany detí a sociálnej kurately; v problematike podpory zamestnávania znevýhodnených osôb na trhu práce), či o sociálnu prácu u poskytovateľov sociálnych služieb (najmä pre staršie osoby alebo osoby so zdravotným postihnutím). Len zriedkavo zmieňujú budúci záujem pôsobiť v oblasti fundraisingu, projektového riadenia či ovplyvňovania pravidiel, za akých sa sociálno-politické programy na rozličných úrovniach poskytujú. Aj preto má význam využívať už počas štúdia profilové predmety

zamerané na sociálnu politiku či na organizáciu verejnej správy (v najširšom slova zmysle; Repková 2012) za účelom rozširovania informovanosti študentov a študentiek o rôznorodých možnostiach vykonávania sociálnej práce zameranej na presadzovanie verejného záujmu.

Širší verejný, ale aj akademický diskurz k uplatniteľnosti sociálnej práce sa v ostatnom období stále intenzívnejšie odohráva na pozadí holistického prístupu k vymedzeniu „prostredia“ v rámci unikátnej perspektívy sociálnej práce zameranej na „človeka-v-prostredí“. Kriticky sa však zvykne poukazovať na to, že v rámci uvedenej perspektívy sa doposiaľ zohľadňuje predovšetkým socio-kultúrne prostredia človeka, pri súčasnom ignorovaní prostredia fyzického, na ktorom je jeho život bezprostredne závislý (Ericson 2012). Odpoveď na to, ako prirodzene integrovať aspekty prírodného (fyzického)

prostredia do modelov sociálnej práce tradične orientovaných na ľudské a socio-kultúrne prostredie, sa hľadá v konceptoch ekocentrickej, ekologickej, eko-sociálnej či zelenej sociálnej práce (Payne 2023).

Čo však prakticky znamená výzva reflektovať v praxi, vzdelávaní a výskume sociálnej práci problematiku životného prostredia ako ľudského práva, na čom cieľovo stavia doktorandská konferencia Inštitútu edukológie a sociálnej práce FF PU v Prešove (ďalej len „IESP“) 2023? A ako túto výzvu chápu študenti a študentky sociálnej práce, ktorí sa pripravujú na jej budúci výkon? Článok sa pripája k tým odborným iniciatívam vo výskume v sociálnej práci, ktoré sa týmito otázkami zaoberajú.

1 Teoreticko-konceptuálne východiská

Pojem **environmentálna spravodlivosť**, ktorým je konferencia titulovaná, stavia na premise rovnováhy medzi jednotlivými komponentmi ekosystému (fyzickým/prírodným a humánnym/sociokultúrnym), vďaka ktorej sa vytvárajú podmienky udržateľného rozvoja pre kvalitný život jednotlivcov, ale aj komunít a celých spoločností (voľne podľa Ericksona 2012). Koncept environmentálnej spravodlivosti je tak súčasťou strešného **konceptu (trvalo) udržateľného rozvoja**. Ten je, v ideálnom prípade, charakteristický tým, že:

- má *štyri univerzálne dimenzie*: spoločenskú, environmentálnu, kultúrnu a ekonomickú, ktoré sa vzájomne prelínajú a podmieňujú vo svojich predpokladoch i účinkoch na súčasných ľudí i budúce generácie (OSN 1987; OSN 2015);
- univerzálne medzinárodné ciele udržateľnosti sa bezprostredne premietajú do *nastavenia cieľov verejných politík* na európskej (EÚ 2019) aj národnej úrovni (znalosťná, environmentálne udržateľná a obehová ekonomika, vzdelanie, zdravie, udržateľné sídla a regióny v kontexte zmeny klímy, znižovanie chudoby a podpora sociálnej inklúzie, právny štát; MIRRI, 2018);
- koncept je založený na *medzigeneračnej spravodlivosti* vychádzajúcej z potreby zabezpečenia dostatočného množstva

dostupných príležitostí k hodnotným kapacitám a zdrojom, ktoré zanecháva každá generácia ďalšej (Vanhuyse 2014);

- ciele trvalej udržateľnosti sa premietajú do všetkých verejných politík smerom k fungujúcemu *EKO-systému* primárne zameranému na ľudské práva, posilňovanie ľudí k ich aktívnemu občianstvu, participácii, blahobytu a vyrovnanému fungovaniu v komunitách (Marin 2013; Leichsenring, Scoppetta 2016).

Napriek zdôrazňovaniu vzájomnej prepojenosti jednotlivých dimenzií udržateľného rozvoja a ich prieniku do verejných diskurzov, je dlhodobé zrejme, že požadovaná harmónia je narušená. Súvisí to (aj) s degradáciou životného prostredia, deštrukciou prírodných zdrojov, produkciou toxických materiálov či redukciou biodiverzity, ale aj s novodobými vojnovými a politickými konfliktmi (Payne 2023). Zároveň je preukázané, že nepriaznivé efekty týchto nerovnováh intenzívnejšie dopadajú na rurálne komunity, že dramatickejšie zasahujú životy najzraniteľnejších, marginalizovaných, chudobných a vylúčených jednotlivcov a rodín, a teda, že vedú k porušovaniu ich ľudských práv, vrátane prejavov environmentálnej nespravodlivosti (Erickson 2012).

Všetky tieto súvislosti sa bezprostredne premietajú do požiadaviek na *sociálnu prácu*, nakoľko perspektíva udržateľnosti (dôraz na potreby súčasných i budúcich generácií a na ekologické podmienky ich života) patrí medzi centrálnu perspektívu uplatňovanú v štandardoch praxe sociálnej práce rešpektujúcej ľudské práva (IFSW, European Region E.V. 2012). Ako však kriticky uvádza Payne (2023), v sociálnej práci stále pretrvávajú viac orientácia na individualizovanú a psychologizujúcu interpersonálnu prax, než na hľadanie riešení prostredníctvom širšej sociálnej zmeny a sústredenia sa na interakcie ľudí s prirodzeným (fyzickým) prostredím.

Ak sa od sociálnej práce očakáva aktívne zapojenie sa do „... *eko-odpovede ako priority pre prežitie*“ (Payne 2023, s. 13), potom je dôležité viesť diskurz o tom, čo to má znamenať pre prax sociálnej práce a pre vzdelávanie a výskum v sociálnej práci. Diskurz je dôležitý aj preto, aby sa u študentov a študentiek sociálnej práce podporovalo aktívne,

zároveň kritické pred/porozumenie eko-výzvam sociálnej práce a aby boli schopní toto pred/porozumenie spredmetniť do predstáv o ich súčasných i budúcich možnostiach angažovať sa pri hľadaní relevantných eko-odpovedí na tieto výzvy.

2 Prieskumná sonda

V zimnom semestri 2023/2024 sme realizovali na IESP u študentov a študentiek 3. ročníka sociálnej práce výskumnú sondu zameranú na poznávanie toho, ako chápu holistický koncept „prostredia“ v sociálnej práci a aké výzvy podľa nich tento koncept do sociálnej práce prináša.

2.1 Edukačný kontext

Sonda bola organizovaná ako súčasť profilového predmetu „Sociálna práca vo verejnej správe“ využívaného, okrem iného, k cieľavedomému rozširovanie informovanosti študentov a študentiek o multiplikovaných možnostiach ich budúceho profesionálneho angažovania v organizáciách konajúcich vo verejnom záujme v rozličných sektoroch, na rozličných úrovniach a funkčných pozíciách. V sonde sa reflektovalo na aktuálny článok M. Paynea ku kritickému eko-praxi v sociálnej práci uverejneného v časopise ERIS Journal č. 4/2023. Súčasťou sondy boli aj diskusie k otázkam aktuálnych eko-výziev, ktorým čelia organizácie sociálnej správy v Prešovskom regióne (vrátane samotného mesta Prešov).

2.2 Metodologický dizajn

Cieľom sondy bolo scitlivovať študentov a študentky končiaceho ročníka bakalárskeho štúdia v odbore sociálna práca k výzvam, ktorým čelí v ostatných rokoch Prešovský región a k formovaniu predstáv, čo tieto výzvy znamenajú z hľadiska očakávaní vzťahujúcich sa k sociálnej práci ako pomáhajúcej ľudsko-právnej disciplíny. Boli formulované tri základné **otázky**, na ktoré mala sonda odpovedať:

1. *Ktoré z výziev, ktorým čelí za ostatné roky Prešovský región, považujú študenti a študentky za osobitné výzvy pre sociálnu prácu (v súlade so širším chápaním prostredia)?*

2. *Aké organizácie vykonávajúce (aj) sociálnu prácu sa pri riešení týchto výziev angažovali a angažujú?*

3. *Aké celkové výzvy prináša širšie chápanie prostredia pre sociálnu prácu?*

Napriek tomu, že šlo len o sondu, boli dodržané základné etické zásady výskumnej práce. Študenti a študentky (N=14) boli informovaní, že ich reflexie a vyjadrenia nebudú slúžiť len na vzdelávacie, ale aj výskumné účely, t. j. že budú využité pre účely prípravy príspevku autorky do vydania č. 2/2023 časopisu *Journal Socioterapie* venovaného otázkam environmentálnej spravodlivosti, rovnako pre účely prezentácie autorky na doktorandskej konferencii konanej k tejto problematike dňa 27.11.2023. Všetci vyjadrili s takýmito podmienkami informovaný súhlas. V danom časovo-priestorovom kontexte sme považovali za hlavnú „pridanú hodnotu“ sondy najmä jej tematickú aktuálnosť a podporu prepojenosti vzdelávacej a vedecko-výskumnej činnosti IESP.

2.3 Výsledky sondy

Študenti a študentky sa východiskovo oboznámili s článkom Paynea (2023) a s jeho holistickým chápaním „prostredia“ reflektujúcim na nové eko-výzvy v sociálnej práci (napr. klimatická zmena, redukcia biodiverzity, ale aj prírodné katastrofy a nešťastia, či politické a vojenské konflikty a ich dopady na životy jednotlivcov, rodín, komunít a spoločenskostí). Následne mali počas prednášky identifikovať problémy, ktorým v ostatných rokoch čelil a čelí Prešovský región (s osobitným dôrazom na samotné mesto Prešov), a ktoré sa stávajú eko-výzvami pre verejné sociálne subjekty vykonávajúce (aj) sociálnu prácu.

2.3.1 Regionálne a lokálne eko-výzvy

V rámci diskusie študenti a študentky spontánne identifikovali ako **eko-výzvy** regiónu a mesta ostatného obdobia:

- vypuknutie, priebeh a dopady pandémie COVID-19;
- odídeneckú krízu (spôsobenú vojnovým konfliktom na Ukrajine) a potrebu vysporiadať sa s ňou v regionálnom kontexte;
- migračnú krízu (spôsobenú prílevom nelegálnych migrantov, predovšetkým zo

Sýrie) a potrebu vysporiadať sa s ňou v regionálnom kontexte;

- epidémiu infekčnej žltčky (najmä v marginalizovaných komunitách) a potrebu riešiť sociálne potreby zasiahnutých detí a rodín, rovnako zabrániť jej šíreniu;
- zemetrasenie (začiatkom októbra 2023) a riešenie jeho následkov v kontexte zabezpečenia životných podmienok zasiahnutých jednotlivcov a rodín.

2.3.2 Angažované sociálne subjekty a ich aktivity

Na základe štúdia zdrojov dostupných na internete študenti a študentky realizovali v menších skupinách mapujúci prieskum zameraný na identifikáciu **sociálnych subjektov**, ktoré sa angažovali v riešení vybraných eko-výziev a na **úlohy sociálnej práce** v tejto oblasti. Osobitne sa venovali trom eko-výzvam: pandémie COVID-19, odídeneckej kríze a migračnej kríze.

V rámci **pandémie COVID-19** identifikovali ako významné sociálne subjekty:

- *na centrálnej úrovni*: Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR (napr. regulácia činnosti poskytovateľov sociálnych služieb v pandemickej situácii), Ministerstvo zdravotníctva SR (testovanie, očkovanie, liečba), Úrad verejného zdravotníctva SR (napr. pandemický semafor v sociálnych službách);
- *regionálna samospráva* (napr. usmerňovanie, mobilné odberné miesta, in-foletáky);
- *miestna samospráva* (ochranné priestriedky, organizácia testovania);
- *neziskový sektor, poskytovatelia sociálnych služieb* (šitie rúšok, informovanie, komunikácia, krízová linka, dobrovoľnícka pomoc starším osobám či osobám so zdravotným postihnutím, osamelým osobám).

V rámci **odídeneckej krízy** bola identifikovaná účasť:

- *špecializovanej štátnej správy* (projekty realizované úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny, napr. „Pomáhame odídencom“, „Pomáhame odídencom – poradenstvo“; sociálna práca zameraná na posudzovanie potrieb, poskytovanie podpory a právnej pomoci, integráciu do komunity, zabezpečenie sociálnej ochrany, širšie vzdelávanie a osvetu, či na vytváranie sietí a partnerstiev,

napr. s príslušnými ministerstvami, medzinárodnými organizáciami (UNHCR, IOM), ale aj s neziskovými organizáciami či poskytovateľmi zdravotnej starostlivosti;

- *mimovládneho neziskového sektora* (*Gréckokatolícka charita Prešov*: sociálna práca zameraná na sociálnu pomoc, administratívnu podporu, sprevádzanie a trávenie voľného času; *Človek v ohrození*: sociálna práca zameraná na psychosociálnu podporu, asistenciu pri návšteve úradov či cudzineckej polície, pomoc s hľadaním zamestnania a možností vzdelávania detí; projektová podpora budovania siete komunitných lídrov vo vybraných ukrajinských mestách);

Migračná kríza (a jej dopad na *Prešovský región*) podľa výskumu študentov a študentiek mobilizovala činnosť:

- *medzinárodných inštitúcií* (Agentúra EÚ pre základné práva, Európsky podporný úrad pre azyl, UNHCR, IOM);
- *národných inštitúcií* (Migračný úrad Ministerstva vnútra SR);
- *mimovládneho sektora* (OZ *Marginal*, *Slovenská humanitná rada*, *Slovenská katolícka charita*, *Červený kríž*, lokálne komunity či dobrovoľníci);
- sociálni pracovníci a pracovníčky organizácií zabezpečovali a zabezpečujú sociálne poradenstvo, terénnu sociálnu prácu, podporujú integráciu a adaptáciu migrujúcich osôb, zabezpečujú ich základné potreby, poskytujú administratívnu pomoc, podporujú zvyšovanie povedomia a scitlivovanie verejnosti, riešia etické otázky; iniciujú a zabezpečujú spoluprácu rozličných organizácií (napr. štátnej správy a samosprávy s charitou, zdravotníckymi zariadeniami či políciou).

2.3.3 Širší koncept prostredia a sociálna práca

V rámci sondáže sme napokon vyzvali študentov a študentky, aby v rámci domáceho zadania formulovali stručné vyjadrenie k otázke **„Aké výzvy prináša širšie chápanie 'prostredia' pre sociálnu prácu?“** Uvádžame kategorizované odpovede:

- *potreba zohľadňovania komplexnosti životných podmienok a situácií ľudí*,

Potreba celistvého vnímania klientov; dynamiky a diverzity kultúrnych, politických a ekonomických súvislostí ich života:

„...berieme do úvahy aj klientovo životné prostredie, nielen jeho problém“;

„...zameriavať sa na klienta ako spleť mnohých ciest, kde jedna s druhou súvisí, prelínajú sa a narážajú na seba“;

- *sociálna práca ako iniciátor zmien postojov k prírode; prevencia a podpora udržateľnosti* Scitlivovanie verejnosti k ekotázkam; prinášanie dôkazov o vplyve prostredia na životy ľudí:

„Ľudia musia pochopiť, že na tieto problémy je potrebné reagovať a zmeniť svoj postoj k prírode a sociálna práca zo svojej strany by sa mala stať impulzom k iniciovaniu týchto zmien“.

„Často sociálne problémy ľudí majú skrytú súvislosť s ekologickými problémami, ktoré sú hlbšie a ľudia si ich neuvedomujú“.

- *potreba vzdelávania sociálnych pracovníkov a pracovníčok.*

Vzdelávanie v eko-centrickej sociálnej práci; environmentálna gramotnosť; potreba zohľadňovania environmentálnych aspektov pri tvorbe sociálnych programov.

- *potreba spolupráce s inými profesionálmi.*

Spolu/organizácia preventívnych opatrení a aktivít s klientmi, inými profesionálmi a organizáciami:

„...aby dokázal sociálny pracovník/pracovníčka využívať túto komplexnosť, musí poznať základné východiská iných profesií a vedných odborov, pre pochopenie štruktúry spoločnosti a sveta ako takého“.

- *pripravenosť na náročnosť pomáhajúcej praxe v nových podmienkach.*

Potreba zvládať emocionálne náročné situácie a dilemy; potreba flexibility, empatie a citlivosti; podpora adaptácie klientov na nové javy (napr. migrácia, nezamestnanosť); otázka spracovávaní citlivých údajov.

- *rozširujúce sa potreby podpory a pomoci vs. obmedzené zdroje.*

Nárast rozsahu potrebnej pomoci a podpory (aj ako dôsledok ekologických zmien – napr. nárast onkologických ochorení), pri súčasnom uvedomovaní si obmedzení v dostupných zdrojoch.

3. Krátka sumarizácia a diskusia

Sonda indikovala schopnosť zapojených študentov a študentiek sociálnej práce zachytiť širšie súvislosti sociálnej práce, a to minimálne v troch rovinách: a) v rovine individualizovanej sociálnej práce zameranej na konkrétneho jedinca či rodinu, v rámci ktorej je potrebné zohľadňovať aj ich širší životný kontext, vrátane prírodného; b) v rovine mediátorskej, kedy sociálna práca sprostredkovaná interakciu, prípadne koordinuje činnosť rozličných subjektov angažujúcich sa v prospech jednotlivcov, rodín, skupín a komunit vychádzajúc z komplexnosti ich sociálnych problémov (Musil 2017); c) v rovine preventívno-iniciačnej, a to zvyšovaním povedomia širokej verejnosti o súvislostiach zmien prírodného prostredia s životnou a sociálnou situáciou ľudí, k čomu sa využíva zodpovedajúca evidencia.

Zistenia zásadným spôsobom neprekrývajú poznatky o multiplikovaných rolách sociálnej práce, ktoré sú v odbornej spisbe intenzívne popísané (bližšie pozri Repková 2018) a v rámci štúdia sociálnej práce opakovaně študentom a študentkám sprostredkované. Napriek tomu sa pristavíme pri zistení, že pri téme aktuálnych eko-výziev identifikovaných na úrovni konkrétneho regiónu (osobitne ohľadom odídeneckej a migračnej krízy), identifikovali zapojení študenti a študentky nevyhnutnosť prepojenia činnosti sociálnych subjektov na regionálnej a miestnej úrovni s činnosťou organizácií, ktoré fungujú na celosvetovej, európskej, cezhraničnej či celonárodnej úrovni. Pripúšťame, že mohlo ísť o bezprostredné ovplyvnenie článkom Paynea (2023) ku kritickej eko-praxi v sociálnej práci a jeho reaktívne premietnutie do obsahu diskusie a spracovaného domáceho zadania. V edukačnom kontexte sa však prikláňame skôr k proaktívnej interpretácii tohto zistenia. Prepájanie činnosti regionálnych a miestnych aktérov s činnosťou aktérov na „vyššej úrovni“ za účelom riešenia miestnych a regionálnych eko-výziev, vnímame ako indikátor chápania sociálnej práce ako systémovej sociálnej inštitúcie (Walton 2005) zameranej na presadzovanie ľudských práv, sociálnej spravodlivosti (vrátane environmentálnej) a kolektívnej zodpovednosti (IFSW 2014), ktorej funkcie a praktické podoby sa menia v kontexte meniacich sa podmienok pre život ľudí.

4 Namiesto záveru

Výsledky sondy naznačujú, že vo formujúcom sa porozumení zapojených študentov a študentiek neznamena integrácie komponentu fyzického prostredia do modelov sociálnej práce transformáciu sociálnych pracovníkov na „environmentálnych špecialistov“. Skôr ide o to, ako uvádza aj Erickson (2012, s. 188), „...že sa stanú spojencom pre otázky životného prostredia“, v zmysle: „... že sa budú angažovať v politických, zdravotných, vzdelávacích, právnych a ekonomických systémoch ako profesionáli, ktorí spolupracujú s týmito disciplínami v záujme riešiť problémy klientov, ktorým poskytujú svoje služby... ako advokáti smerom k sociálnej spravodlivosti a inklúzie všetkých“.

Zoznam bibliografických odkazov

- ERICKSON, Christina L., 2012. Environmental Degradation and Preservation. In: HEALLY, Lynne M. a LINK J. Rosemary (Eds.) *Handbook of International Social Work*. Oxford University Press, Inc., s. 185-189.
- EÚ, 2019. *Priority Európskej únie na roky 2019-2024*. [online] [cit. 2023-11-20]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/eu-priorities/european-union-priorities-2019-2024_sk
- IFSW, 2014. Global Definition of Social Work. [online] [cit. 2023-11-19]. Dostupné z: <https://www.ifsw.org/global-definition-of-social-work/>
- IFSW European Region E.V., 2012. *Standards in Social Work Practice Meeting Human Rights*. Berlin. [online] [cit. 2023-11-20]. Dostupné z: https://www.ifsw.org/wp-content/uploads/ifsw-cdn/assets/ifsw_92406-7.pdf
- LEICHSENRING, Kai a Annette SCOPPETTA, 2016. *Future perspectives on social welfare policy and research – Identifying social policy issues in Europe*. Vienna: GAM 2016 European Centre for Social Welfare Policy and Research. 20-21 September, 2016.
- MARIN, Bernd, 2013. *Welfare in an Idle Society? Reinventing Retirement, Work, Wealth, Health, and Welfare*. Vienna: European Centre Vienna.
- MIRRI SR, 2018. *Slovensko má šesť národných priorít do roku 2030*. [online] [cit. 2023-11-20]. Dostupné z: <https://mirri.gov.sk/aktuality/investicie/slovensko-ma-sest-narodnych-priorit-do-roku-2030/>
- MUSIL, Libor, 2017. *Okolnosti postmoderní institucionalizace sociální práce v kontextu sociálních služeb* (Rukopis). Brno: FSS MU.
- OSN, 2015. *Ciele udržateľného rozvoja*. [online] [cit. 2023-11-20]. Dostupné z: https://unis.unvienna.org/unis/sk/topics/sustainable_development_goals.html
- OSN, 1987: *Brundtland Report (Our Common Future)*. [online] [cit. 2023-11-20]. Dostupné z: <https://www.are.admin.ch/are/en/home/media/publications/sustainable-development/brundtland-report.html>
- PAYNE, Malcolm, 2023. Critical Eco Practice: How Should It Develop in Social Work Practice Thinking? In: *ERIS Journal*, Roč. 23, č. 4, s. 4-17.
- REPKOVÁ, Kvetoslava, 2012. *Sociálne služby v kontexte komunálnej sociálnej politiky*. Bratislava: IVPR.
- VANHUYSSSE, Peter, 2014. Intergenerational Justice and Public Policy in Europe. In: *Ose paper series*, No. 16/March 2014.
- WALTON, Ron, 2005. Social Work as a Social Institution. In: *British Journal of Social Work*, Roč. 35, č. 5, s. 587-607.

Kontaktné údaje

prof. PhDr. Kvetoslava Repková, CSc.
 Inštitút edukológie a sociálnej práce,
 Filozofická fakulta, Prešovská univerzita
 v Prešove,
 ul. 17 Novembra č. 1, 08001 Prešov;
 e-mailová adresa: kvetoslava.rep-
 kova@ivpr.gov.sk;